

ΜΕΓΑΛΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ

Η ΣΤΗΛΗ ΜΟΥ

«Εγκρίνω» απ' τὰ πεζά, τὴν ἄρρυθμη ρεμβωδία τοῦ κ. Δ. Ρένα: «Ἀντίο, Νινόν!»—ἀπ' τὰ ἑμμέτρα, τοὺς «Ἀργοπορημένους λογισμοὺς» τοῦ κ. Κ. Τωμαδάκη, τὴν «Καρτερικὴν Ἀπογνώσει» τοῦ κ. Δ. Καινοῦ, τὰ «Νοσταλγικά» τοῦ ἡ. τῆς κ. Κ. Τ. ἀπὸ τὰς Πάτρας, «Μιά χάρι» καὶ «Γιὰ ἓνα παιδί» τοῦ κ. Δ. Ἀντύπα. (Παρένθεσις, ἐξ ἀφορμῆς νέου γνωρίμου τῆς στήλης μου, ποὺ ἐρωτᾷ σχετικῶς. Γιὰ ὅσα ἐγκρίνω, γνώμην δὲν ἐκφράζω. Τώρα τί θὰ κάμω ἂν εὐρεθῶ ὑπὸς σὲ ἀριστουργήματα, εἶνε ἄλλο ζήτημα: ὡς τὴν ὥρα δὲν εὐρέθηκα καὶ δὲν ξέρω).

Ὅταν, κ. Κολάσμένε, ὁ «πόθος ποιήσεως» κ' ἡ «πεῖρα» σου, ὅλη-δὴ, εἶνε τὸ προσφατώτερο ἀκρόαμα ἢ ἀνάγνωσμα—τῶν «Ἀνθῶν τοῦ Κακοῦ» π. Χ. μάλιστα δὲ ὅχι στὸ πρωτότυπο παρὰ στὴ μετάφρασι τοῦ κ. Γ. Σημηριώτη—τὸ φυσικώτερο τῶν πραγμάτων εἶνε νὰ γράψῃς τὰ «Δεινὰ τοῦ Παραδείσου» καὶ τὴν «Χαρὰς τῆς Κόλασης». Τὸ πᾶντα αὐτὸ δὲν εἶνε ἀτυχὲς μόνο δικό σου: τὸνναντίον, εἶνε πολὺ κοινὸ—ἂν περιορίζομαι στὸ γραπτὸ παράδειγμά σου, εἶνε γιὰ αὐτὸ μοῦτυχε. Ἀκούτε τώρα οἱ ἄλλοι γράφει οὗ φίλος:

Μέσ' τῆς χαρᾶς τὸ πέλαιο ὁ Σατανᾶς σὰν ἱσκιος μπαίνει σὰν ἐπιτήδειος κουράρος νὰ κυρσέψῃ, καὶ πέρνομε τὰ δόρα του ποὺ περ-εχ' ὁ δίσκος στὰ χέρια του ποὺ τὸν κρατεῖ καὶ μᾶς προπερν' ἡ τέρψη. Κ' ὅτερα ποὺ τὸ νοιῶσθε μᾶς τρώει ἡ μετάνοια, μὲδὸς στὲς εἰκόνες καίνομε λαμπάδες καὶ λιβάνια, κ' ὁ Σαρκαστὴς τοῦ συμπαντος μᾶς βλέπει καὶ γελάει, στὰ μαῦρα του ἀκρόγιαλα σκλάβους τοῦ μᾶς τραβάει. Ἡ λύπη, ἡ μελαγχολία, τὰ δόματα κ' οἱ θεῶνοι, τοῦ Σαρκαστῆ τοῦ συμπαντος παιδιὰ ἔλα τυχαίνουσιν κ' ὅταν μᾶς βροῦνε, ὁ ὕψιστος, ποὺ τὴν χαρὰ μᾶς δίνει—λέει τὸ Βαγγέλιο, κτλ. κτλ.

Ἀκούτε τώρα καὶ τοῦ Μπωντλαίρ, ἡ μᾶλλον τοῦ κ. Σημηριώτη τὸν «Πρόλογο» στὰ «Ἀνθὶ τοῦ κακοῦ»:

Ἡ ἀνοησία, τ' ἀμάχημα, ἡ ἀχορταγὰ κ' ἡ πλάνη, κυριεύουσιν τὴ σκέψιν καὶ καὶ φθείρουσιν τὸ κορμὶ μᾶς, κ' ἐνδύονται λὲς τρέφουσιν τὴν ψυχὴν τὴν ψυχὴν μᾶς, καθὼς ποὺ τρέφουσιν πάντα τοὺς τὴν ψυχὴν οἱ ζῴωνται. Φταίτες καὶ στὴν μετάνοια, ἀναντροὶ ὡς τὴν ἀκροα, πληροῦμε πολὺ ἀκριβὰ κάθε μετανοιομὸ μᾶς καὶ ξαναπαίνομε εὐκόλο στὸ βούκο τὸν παλῆό μας, παρῶντας πὺς ἐξελίκεται μὲ τὰ δειλά μας δάκρυα. Πάνω ἀπ' τὸ στρώμα τοῦ Κακοῦ ὁ Σατανᾶς γεμμένος, αἰώνια μὲς τὰ μάγια του τὸ νοῦ μᾶς νανοῦρζει τὴν πὺ ἀταξία θέληση μὲ μᾶς τὴν ἐξομύει, αὐτὸς ὁ μέγας χημικὸς ὁ τετραπερασμένος. Ὁ Διάβολος, τὸ νῆμ' αὐτοῦ κρατᾷ, ποὺ μᾶς κινεῖ! Τὰ πράγματα τὰ βρωμερὰ πότερο τ' ἀγαπάμε κ' ὅλο καὶ πρὸς τὴν Κόλαση κάθε στιγμὴ τραβάμε, κτλ. κτλ.

Τὴ νὰ προσέσω ἐγὼ, ποὺ δὲν θὰ τὸ σκεφθῇτε σέψ....

Τὸ «Φθινόπωρό» σου, κ. Κ. Μαγκ., χωρὶς πνοὴ καὶ μ' ἀρκετὰ λάθη—τί βγαίνει πὺς δὲν εἶνε στικτογραφικὰ; Ὅταν γράφῃς: «διαβαίνομε στὰ δένδρα» κ' ἐπέφτανε τὰ φύλλα σιγανὰ | στὸ πέρασμα τοῦ χρόνου βουβαμένα», εὐκόλο εἶνε νὰ μὴν κάμῃς λάθη μετρικά.

Τὰ δῶματα τῆς Κομμούνας, κ. Α. Νικ., δὲν παρουσιάζουν κανένα ἐνδιαφέρον λογο-τεχνικό· ἄλλο μπορεῖ..

Νὰ σοῦ πῶ τί εἶπετε στὰ «Σβυμένα ὄνειρα», τί λείπει καὶ στὸ «Κάτι μοῦ λείπει», κ. Κ. Μαντζ. Λείπει τὸ θέμα, ἀγαπητέ· δηλαδὴ λείπει ἡ βαθύτερη συγκίνησις ἀπ' τὴν ἀμνηστικήν τῆς πραγματικότητος, κ' ἡ φαντασία ποὺ τρέφεται ἀπὸ κείνη, μὰ καὶ τῆς δίνει ἔκτασι καὶ νόημα.

Ὁ «Ἀσκητικὸς πειρασμός» σου ὅχι, κ. Σ. Βερ., μὰ ἡ «Ψυχὴ ναναγημένη» καὶ λέει. Γιὰ τὴν ὅμως ἐκείνη ἡ φορτικὴ ἐναλλαγὴ εἰκόνων μὲ τὰ τρία ἐπάλληλα «ἐργοντα»—κ' ἔρχονται—κ' ἔρχονται—, κ' ἡ ἀκρόστιχη γενική: «τῆς οὐρανίας ἐρημίας»;

Ὅχι δὲν μὲ θυμῶνουν, μ' ἐνθουσιάζουν ἐκδηλώσεις εἰλικρινεῖς σὰν τὴν ἰδική σου, κ. Ν.—ε. Τὶ σημαίνει πὺς τὰ δύο μάτια ἔκεινός δὲν ἐστὺλῶθησαν κ' ἀπάνω μου, καὶ δὲν μοῦ μετέδωκαν τὴν πυρετικὴ κατάσταση τοῦ ζωγράφου σου; Αὐτὸ, τὸ κάτω-κάτω, ἔρχεται παρύτερα. Τὸ πρῶτο κ' οὐσιωδέστερο εἶνε ν' ἀποκρίσωμε τὴν γενναϊότητα τῆς εἰλικρινείας...

Καὶ τὸ διωρθωμένο «Κρυφομίλημα» καὶ τὴν «Θεῖα προσευχή» σου ἐπῆρα, κ. Φ. Ροδ., Δυστυχῶς κανένα τοῦ δὲν στέκει. Τὴν προσοχὴ σου καὶ τὴν σκέψιν σου δὲν κατορθώνεις νὰ τὴς συγκρατῇς—ἀληθεύουσιν ἀνοικονόμητα κ' ἀναπηδούν ἐδῶ κ' ἐκεῖ ὡσάν ἑτεροκίνητα στὸ ἀκουσμα τοῦ πρώτου «ρα-τα-τάμ». Εἶνε ἡ ρυθμιζομένη αὐτὴ περαστικὴ στὸ νέο—τὸ ἔργο—μ' αὐτὸ δὲν εἶνε λόγος νὰ μὴν προσπαθῇς μὴ ὥρα γρηγορώτερα νὰ γλυτώσῃς ἀπὸ τὴν δαύτη. Κοίτα τώρα, τί παθαί-

νεις γιὰ ν' ἀφήνῃσαι ἔρμαιος. Ἐνῶ ἔχεις καλὰ καὶ περὶ καλὰ τὴν ἀσθήσει σου, λογιεῖσαι δὲ ὑπὸ τὰς συνήθειας περιστάσεις οὐδενὸς ὀλιγώτερον, ἄμα κουρδιστὴς γιὰ πᾶν, βλέπεις ἀπλωτὰ χορταράκια χλωρὰ, ἀλλὰ καὶ φύλλα νὰ πέφτουν μαρμαρένα, κιτρινασμένα—στὴν ἀστροφειγιά βλέπεις τὴν ὥρα τῆς ἀγάπης πόρχειται κάθε βράδυ, μὰ καὶ τῆς στερνῆς χαρᾶς βλέπεις τὴν ὥρα...

Δύο γενικὲς παρατηρήσεις, κύριοι, κρίνω ἀναγκαῖες. Τὴν πρώτην ἐπιτρέψτε νὰ τὴν κάμω ἐμμέσως, παίρνοντας ἀπ' τὴν «Ποίησιν τὴν ζωὴν μᾶς» μερικὸς λόγος τοῦ κ. Γ. Ἀποστολάκη, πολλὰ σημαντικοῦ:

Τέχνη χωρὶς Φύση, χωρὶς λατρεῖα στὴ Φύση, δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ. Πόθος ἀκοίμητος τοῦ καλλιτέχνη εἶνε ν' ἀντικρούσῃ τὴ Φύσιν καὶ τὰ κοινὰ καὶ τὸ πετῶν γιὰ τὴν ἀντίστασιν μᾶς θέλει ἡ Φύσις, γυνεύει—ὅπως γυνὴ εἶνε ἡ ἰδία. Πὺς στὴν ἀγκαλιά τῆς ἡ ποίησις ἀναπνέει σὰν παιδί στὴν ἀγκαλιά μητέρας!...

Μὰ τ' εἶν' ἐκεῖνο ποὺ κάνει τὴν ποίησιν νὰ φαίνεται ἀνώτερον ἀπ' τὴ Φύσιν ὅπως μᾶς τὴν παρουσιάζουν οἱ αἰσθήσεις:

«Ὁ ἰδανισμός, τὸ κύριο γνώρισμα τῆς ἀληθινῆς ποίησις, ποὺ τραβᾷ πρὸς ἑαυτὴν τὴν ἐντύπωση, πρὸς ἑαυτὴν τὸν κόσμο τὸν αἰσθητὸ—στὸν κόσμο τὸν ἰδανικό. Ἐνα φῶς, ποὺ κλείνει τὸ φῶς καὶ τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νύκτας μᾶς, λάμπει πᾶν ἀπ' τὴν ὁρατὴν μερὰ τοῦ κόσμου» μὰ δὲν τὸ βλέπουν αὐτὸ τὸ φῶς παρὰ τὰ μάτια τῶν ἀνθρώπων ποὺ ταπεινῶσαν καὶ μηδένισαν τὸ αἰσθητὸν...

Αὐτὸ εἶνε ἡ πρώτη παρατήρησις. Ἡ δεύτερη, σχετικὴ καὶ τούτη, εἶνε πὺς κάθε τεχνικὴ δημιουργία μοιάζει μὲ αὐτοφωτογραφία ἀνίλησις κ' ἀνεξάλειπτη—μὲ ἀνάκρισις ποὺ κατέχει ὁλοφάνερα τὰ πειστήρια μιᾶς ντροπῆς, ἡ μὲ ἱστορία ποὺ διαβοῖ μὴν ἀξιοσύνη. Εἶνε, σὰ νὰ πῶμε, ἐξομολόγησις κ' αὐτὴν, θαρρῶ, δὲν τὴν κάμνει κανεὶς τὴν πᾶσα ὥρα—πρὸ πάντων δὲν τὴν κάμνει ὅταν κ' ὁ ἴδιος καταλαβαίνει πὺς δὲν εἶνε ἐτοιμασμένος... Ὅχι «γράφετε νὰ γράφωμε, βρε παιδιὰ, καὶ κατὶ μπορεῖ νὰ βγῇ», γιὰ τ' εἶσι τίποτε ἀπολύτως δὲν ὑπάρχει πιθανότης νὰ βγῇ.

Ἀφήνω κατ' ἀνάγκην ἀναπάντητα γι' αὐτὴν τὴν ἐβδομάδα τὰ γράμματα τῶν κ. κ. Α. Ἀθην., Γ. Α., Α. Αὔρ., Δ. Ἀλεξ., Φ. Ἀντ., Γ. Γεν., Dest., Dur., Ε. Ἐλευθ., Ε. Θεοφ., Γ. Θωμ., Σ. Κερ., Κς-Κς, Ν. Μς, Ν. Μαστ., Α. Μυρσ., Ε. Νταν., Γ. Π., Ε. Παπ., Ν. Παπ., Β. Πυλ., Π. Φιλ. καὶ Ἡ. Φωτ.

Ο ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗ

ΣΑΝ ΠΑΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ

Ο ΣΤΟΙΧΕΙΩΜΕΝΟΣ ΜΥΛΟΣ

10 Ὀκτωβρίου... Τὸν βλέπω ἀπ' τὸ μικρὸ παραθύρι μου σὰν κατάσκη ὀπτασία νὰ προβάλλῃ ἀνάμεσα ἀπὸ ἓνα μικρὸ δασάκι πεῦκα· οἱ φτέρες ποὺ τὸν περικυκλώνουν φτάνουν ὡς τὴν ἀκροα τοῦ πεζουλιού καὶ τὴν στοργικὴν ταράτσα του, καὶ τὰ μεγάλα κατάνευκα πανιά τῆς φτερωτῆς προβάλλονται μακρὰ στὸ γαλάζιο τῆς θάλασσας χρῶμα. Εἶσι καθὼς γυρίζουν, μὲ τὸ χάρδιμα ἀπ' τὸ εὐωδιασμένο μὲ θυμαράκι βουνήσιο ἀγέρι.

ΡΕΜΠΡΑΝΤ Προσωπογραφία τοῦ υἱοῦ τοῦ Τίτου.

Εἴκοσι χρόνων παλληκάρι μὲ κατάμαυρὰ σγουρὰ μαλλιά παίξει κάθε ἀπόβραδο καθισμένος στὴν πεζούλα τὸ μπουζούκι του. Ὁλόγυρα ἀπ' τὰ σπιτάκια ἀνέχουν ἓνα-ἓνα τὰ παράθυρα μὰ φαίνεται πὺς ἡ ψυχὴ τοῦ μυλωνᾶ μᾶς μὲ τὴν νύκτα καὶ τ' ἀνεβοκατεβάσματα τοῦ γιὰρὲ πηγαίνουν ὁλοῖσα κατὰ τὴν ἀντικρινὴν πλαγίαν τὴν μαλακίαν καὶ ἀπαλὴν ὅπου ἓνα κόκκινο κεφαλομάντηλο πότε φαίνεται πότε χάνεται ἀνάμεσα στ' ἀμπέλια τώρα μὲ τ' ἀποτρυνούδια τοῦ ἰκτώβριου.

Δὲν τρυγᾷς, μικρούλα μου! Καὶ ἂν τρυγᾷς δὲν εἶνε βέβαια σταφύλια. Φυλάξου ἀπὸ τὸ μύλο: εἶνε μαγεμένος, εἶνε στοιχειωμένος!

Πρόσεχα τόσο πολὺ, στὰ σγουρὰ μαλλιά, στὸ κοκκινισμένο καὶ στὸ μπουζούκι, ποὺ δὲν ἀκούσα τὸ χαλκοκούδουνο τοῦ μουλαριού ποὺ μοῦ φέρνει τὸ νερό. Ὁ γέρος ἀπὸ πίσω ἀνηφόριζε σιγὰ-σιγὰ στὸ μονοπάτι. Σὰν ἔφτασε ἀπάνω στάθηκε, βαρυνγόμενος μὲ ἓνα ἄ...χ βαθὺ βαθύ μ' ἐκπύταξε ποὺ εἶχα καρφωμένα τὰ μάτια μου ἐκεῖ κάτω καὶ εἶπε:

—Τὶ τὸν κυττᾷς τὸν παληόμυλο. Ἄς τονε νὰ χαθῇ! Εἶνε καταραμένος, στοιχειωμένος... Πᾶνε χρόνια ἀπὸ τότε. Ὁ μυλωνᾶς κεινοῦ τοῦ καιροῦ, μεσόκοπος νοικοκύρης, παντρευτὴ καὶ πῆρε τὴν πὺ ὁμορφὴ κοπέλλα τοῦ ἀντικρινοῦ νησιοῦ. Στὴν ἀρχὴ πῆγαν καλὰ ὅστερις ἀρχισὴ ἡ γκρίνια, οἱ φωνές, ἡ ζήλεια. Ὁ μύλος εἶχε πολλὰς δουλειὰς τὰ μουλάρια ἀνέβαιναν φορτωμένα γέννημα καὶ τὰ κουδούνια χτυποῦσαν ἀδιάκοπα ἐδῶ τριγύρω. Ὁ μυλωνᾶς πῆρε καὶ βοηθό: τὸν ἀνιψιὸ του δά! Καὶ μὴν φορὰ, ποὺ κατέβηκε μονάχος μὲ φόρτωμα ἀλεύρι στὴ χώρα, καὶ τόφερε ὁ διάβολος νὰ τελειώσῃ σύντομα τὴν πούλησι, ἀφ' οὗ γέμισε τὸ κεμερί του τάλλαρα, γέμισε κ' ἡ καρδιά του πόθους καὶ καβαλλικεύοντας τὴ μούλα του γύρισε κατὰ τὰ μεσάνυχτα στὸ μύλο ξαφνικά κ' ἀναπάντεχα.

«Νύχτα χειμωνιάτικη» βροχὴ μὲ τὸ τσουβάλι κ' ὁ ἀγέρας πῆγαν νὰ σηκώσῃ κ' αὐτὸν καὶ τὴ μούλα του. Ἀνάμεσα σὲ βροντὲς καὶ τ' ἀστροπελέκια ἀντίκρισε τὸ μύλο ἀκίνητο, βουβό, σὰ φάντασμα. Ἀνέβηκε σιγὰ σιγὰ τὴ στενὴ γυριστὴ σκάλα καὶ σὰν ἔφτασε ἀπάνω κοντὰ στὸ τιμόνι εἶδε ἀνάμεσα ἀπὸ σκηνὰ καὶ ἀπάνω στὸ μαλακὸ στρωσίδι ποὺ κύνουν τὰ πίτουρα, τὸν ἀνιψιὸ του καὶ τὴ γυναικούλα του σφιχτὰ ἀγκαλιασμένους. Τότε ὁ Σατανᾶς, ποὺ τὸν ἔκανε νὰ γυρὴν πρῶτα, τοῦ βάλει στὸ κεφάλι διαβολικὰ πρᾶματα. Ἐβγαλε ἀπ' τὴ μέση του τὸ σκοινὶ ποὺ δένουν τὰ φορτία καὶ σιγὰ-σιγὰ καὶ ξαφνικά πετάει ἀπόχα καὶ πιάνει καὶ τοὺς δύο δεμένους καὶ σφιχταγκαλιασμένους. «Στάσου καὶ νὰ ἰδῇς». Ὑστερα κατεβάζει ἓνα-ἓνα καὶ χωρὶς ν' ἀκούσῃ φωνές, παρακάλια, κλάματα, ἱκεσίες κ' ὅλες τὴς ἀηδίες τῶν ἀμαρτωλῶν, τοὺς ὄρκους καὶ τὰ τέτοια, πιάνει καὶ δένει πρῶτα τὸν ἓνα κ' ὕστερα τὸν ἄλλον σὲ δύο φτερά γειτονικά τῆς φτερωτῆς. Σαπλώνει ὕστερα τὰ φτερά ἀνέβαινε τρεχάτος καὶ σηκώνει τὸ τιμόνι καὶ σὰν εἶδε τὸ γιγάντιο τροχὸ ν' ἀρχίσῃ νὰ γυρῇ μὲ τὸν τρελὸν ἀέρα σὰ δαιμονισμένος καὶ τοὺς δύο ἄσπρους ἡσκιους στὶς ἀκρὲς τῆς φτερωτῆς νὰ γυρᾶνε σὰν παιχιδάκια καὶ νὰ χορεύουν στὸν ἀέρα, σὰν ἄκουσε τὴς δύο σπαραχτικῆς φωνούλες ν' ἀντηχοῦν, τοὺς φώναζε κ' αὐτοὺς τρέχοντας κατὰ κάτω. «Ἐχετε γειά! Καλὸ γλέντι!»

Οἱ χωριάτες ποὺ φέραν τὸ πρῶτο σιτάρι πρῶτ' ἀπὸ τὸν μύλο ποὺ τὸν παιδί ξεψυχισμένο κ' ἀμύλητο ἄσπρο σὰν τὰ πανιά τοῦ μύλου. Ἡ ἄλλη, τὸ δηλὸς ποὺ βασιτεῖ πάντα περισσότερο, λέει πὺς ζοῦσε ἀκόμα. Τὴν ἐλύσανε, κ' αὐτὴ πῆρε τὰ βουνὰ καὶ τὴν ἄλλη μέρα βοήθησε γκρεμοτσακισμένη σὲ μὴν ὁματῶν...

Ὡς ἐδῶ τελειώνει ἡ παραδοσια. Μὰ θέλω καὶ ἐγὼ νὰ βεβαιωθῶ γιὰ τὸ στοιχεῖο τοῦ μύλου καὶ κατὰ τὰ μεσάνυχτα μὲ τὸ λίγο φεγγαράκι καὶ τὴς καλοκαιριάτικες καινούριες βραδιὲς γυρᾶ καὶ ἀνάμεσα στὶς φτέρες καὶ τὰ πευκάκια ἔφτασε στὴν πόρτα κόλλησα τ' αὐτὸ μου κρατῶντας τὴν ἀνάσα μου κ' ἀκούσα... καὶ τί δὲν ἀκούσα;

Τὴν ἄλλη μέρα σὰν ἀνέβηκε ὁ γέρος, ἐσκύψα καὶ τοῦπα σ' αὐτὴ. Γόητος τὰ μάτια στὴν ἀρχὴ μὰ ἐπειὰ συλλογίστηκε λίγα...καὶ χτυπώντας τὰ χέρια στὰ μηρία του καὶ σκάβοντας τὰ γέμια κυττάζει κατὰ τὸ μύλο καὶ ἐπειὰ κατὰ τὴν ἀμπέλι καὶ δίνοντας μὴν στὰ καποῦλια τῆς μούλας ὀρθώθηκε κατὰ κάτω γελώντας καὶ φωνάζοντας:

—Βρε τοὺς κατεργάσηδες! Βρε τοὺς περσιπᾶντηδες. Ντέεε...!

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΑΣ
BIBΛΙΟΘΗΚΗ ΣΤΑΥΡΟΥ ΚΑΙ ΕΥΔΟΣΕΩΝ
ΔΩΡΕΑ καὶ χαρὴ
ΗΜΕΡΟΜ. 29-9-78
ΑΡΙΘ. 23585

Πολλές περάσαν ανοιξες, πολλά ελαιώσαν πλάνα
Τῆς Μάνης

ΡΕΜΠΡΑΝΤ, Ο ΘΕΟΣ ΤΟΥ ΦΩΤΟΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΚΙΑΣ

“Ολος ο ΙΣΤ’ αιώνας διὰ τὴν Ὀλλανδίαν ἦτο μία πάλῃ διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν της. Καὶ ὅταν ἀπετινάχθη ὁ ἰσπανικὸς ζυγὸς μία ἀνθησις ἐπὶ κολουήθη τὴν ἐλευθερίαν καὶ μία γνησίως γηγενὴς τέχνη ἀνεπήδησε, καὶ τὸ αὐτοτελὲς καὶ τὸ ἰδιόμορφον.

Ἡ καλβινίζουσα ὀλλανδικὴ τέχνη ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τὰ θρησκευτικὰ θέματα. Ἐκτὸς τοῦ τοπίου, οἰκογενειακοῦ σκηναίου, χοροῦ, διασκεδάσεις χωρικών, τὰ οἰνοπωλεῖα, τὸ ἐσωτερικὸν τῶν κατωικίων τῶν, μὲ μιά λέξι ἡ ὀλλανδικὴ ζωὴ ὁλόκληρος ἐδίδο τροφήν εἰς τοὺς καλλιτέχνους της.

Ὑποταγμένη ἀπὸ αὐτὴν τὴν τέχνην τῶν, ὅχι εὐκαταφρόνητον, δὲν ἐπρόφθευετο ἡ γέννησις τοῦ μεγάλου Ρέμπραντ βάν Ρύν. Ἀνεπήδησεν ἐξαίφνης κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΖ’ αἰῶνος, ἀνώτερος σχολῶν, τόπου καὶ χρόνου.

Ἐγεννήθη τῷ 1606 εἰς τὸ Λέυντε, ἀπὸ ἑνὸς ἀπλοῦν μυλωνᾶν καὶ πολὺ μικροῦ, δείχνων σημεῖα προώρου ἰδιοφυΐας, ἐμαθήτευσεν εἰς ἕνα συντοπίτην τοῦ ζωγράφου τὸν Σβάνεμπουργκ καὶ κατόπιν εἰς τὸ Ἀμστερδὰμ, εἰς τὸ ἀτελιὲ τοῦ Πίτερ Λάστμαν. Ἐκοσιν ἐτῶν παρουσίασε τὸ πρῶτόν του ἔργον, τὸν Σαμφὼν καὶ τὴν Δαλιδα, καὶ κατὰ τὸ 1630 ἐγκαθίσταται εἰς τὸ Ἀμστερδὰμ, ὅπου νυμφεύεται τὴν κόρην ἑνὸς πλοῦσιου δικαστικοῦ τὴν Σάσκια βάν Οὐλέμπουργκ. Ἐκεῖ ὁ πλοῦτος τῆς συζύγου του, τοῦ ἔδωκε τὴν δύναμιν νὰ δημιουργήσῃ τὴν ζωὴν του ὅπως τὴν ἐφαντάζετο.

Τὸ ἐργαστήριόν του ἦτο πλοῦσιον καὶ λαμπροστολισμένον εἰς τὴν ἰδιόκτητον οἰκίαν του. Ὑφάσματα τῆς Ἀνατολῆς, μεταξωτὰ καὶ χρυσοῦφανα, ὅπλα χρυσοποικίλτα καὶ λιθοκόλλητα, συλλογαὶ ἀγαλμάτων καὶ εἰκόνων ἦσαν τὸ πάθος του. Ἐξώδευεν ἀφειδῶς καὶ ἡγόραζεν ὅ,τι μετεκόμιζον τὰ ὀλλανδικὰ πλοῖα ἀπὸ τὰ μακρυνὰ εἰς τὰς Ἰνδίας καὶ τὴν Ἀμερικὴν ταξιδία τῶν ζῶα ἀκόμη παρὰ τὰ ἐξωτικά εὐρισκὰν εἰς τὸν Ρέμπραντ τὸν πρῶτον καὶ καλοπληρωτὴν ἀγοραστήν. Συγχρόνως μία τάσις πρὸς κερδοσκοπικὰς ἐπιχειρήσεις ἀνεωάνη εἰς τὸν μεγαλοφυῆ ζωγράφον καὶ οἱ οἰκεῖοί του ἀνησύχουν τὸσφ πολὺ, ὥστε ἐσκέφθησαν νὰ τὸν θέσουν εἰς ἀπαγόρευσιν, διὰ νὰ προλάβουν τὴν οικονομικὴν καταστροφὴν ἡ ὅποια διαφαίνεται ὡς φυσικὸν ἐπακολούθημα τῆς σπατάλης του καὶ τῶν ἐπισηφalon ἐπιχειρήσεων του.

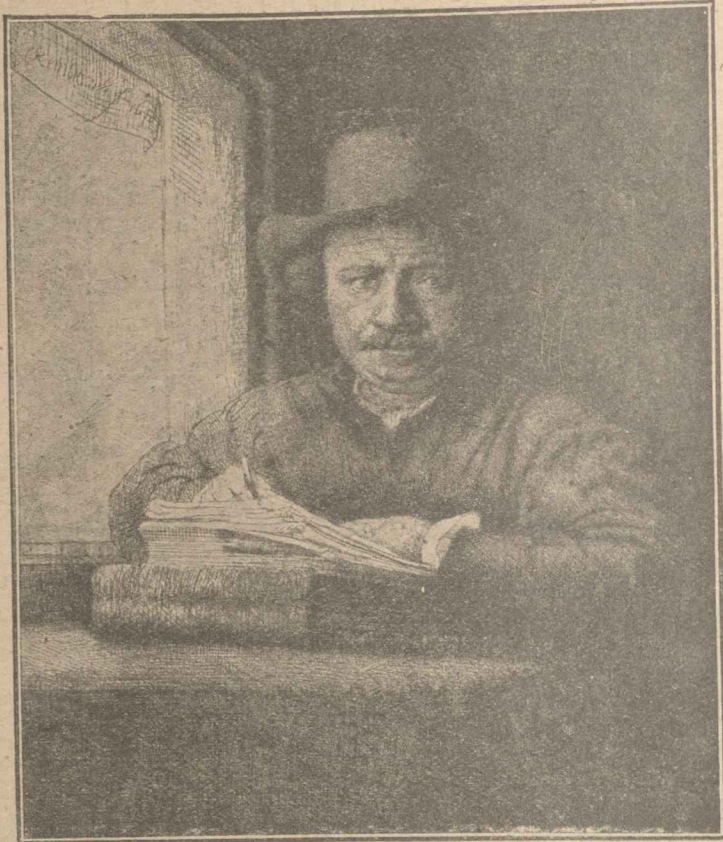
Τὴν καταστροφὴν ἐπέφερεν ὁ θάνατος τῆς συζύγου του Σάσκιας, τὴν ὁποίαν ὁ Ρέμπραντ ἐλάτρευε μὲ μανίαν, τὴν ἐζωγράφιζε μὲ πλοῦσια φορέματα καὶ λαμπροκοπούσαν ἀπὸ νεότητος καὶ κοσμήματα ἦτο ὑπερήφανος διὰ τὴν γυναικά του.

Μία κατάσχεσις, συνέπεια τῆς πτωχεύσεώς του, τὸν ἐστέρησε τῶν πάντων. Αἱ συλλογαὶ του ἐπωλήθησαν διὰ τὸ τίποτε καὶ ἐκεῖνος δυστυχὴς καί, τὸ χειρότερον, χωρὶς τὴ Σάσκια του, ἀπεμακρύνθη εἰς τὴν ἐξοχὴν ζῶν πτωχικὰ μὲ τὴν ὑπερέτριάν του τὴν Ἑρρικέτα ἢ Αἰνρικέζε ὅπως τὴν ἔλεγε, τὴν Σταίφελς, ἡ ὁποία ὑπῆρξε παρήγορος ἄγγελος εἰς τὸν δυστυχὴ καὶ κατεστραμμένον ζωγράφον.

Ἐννοεῖται ὅτι ἡ παράνομος αὕτη συμβίωσις, εὖρε προθύμους τοὺς διώκτας, ἐχθροὺς ὡς γνωστὸν τῶν δυστυχούντων, τῶν ὁποίων οὐδὲ αὐτὸς ὁ γεννήτωρ εἶνε φίλος, κατὰ τὸ παλαιὸν ῥητόν.

Τὸν ἐκάλεσαν εἰς τὸ δικαστήριον ὅπως καὶ τὴν Ἑρρικέταν διὰ νὰ δώσῃ λόγον πῶς εἴη μετὰ τῆς γυναικὸς αὐτῆς χωρὶς νὰ προηγηθῇ γάμος. Καὶ ὁ Ρέμπραντ τὴν ἐνυμφεύθη καὶ τὴν ἡγάγησε καὶ αὐτὴν, διότι ὑπῆρξε καλὴ καὶ οἰκονόμος σύζυγος.

Μέσα εἰς αὐτὰς τὰς ταλαιπωρίας, ὁ Ρέμπραντ ἐγέννα διαρκῶς ἀριστουργήματα. Ἡ σύγχρονός του κριτικὴ ἀμφέβαλλε πολὺ διὰ τὴν ἀξίαν

Αὐτοπροσωπογραφία του, σχεδιάζοντος (1645)

των. Αὐτὸ τὸν ἡμπόδιζε νὰ κερδίῃ ἀρκετὰ καὶ ἡ πτωχεία ἐξηκολούθει. Μετ’ ὀλίγον ἀπέθανε καὶ ἡ καλὴ σύζυγός του ἡ Ἑρρικέτα καὶ ἐνυμφεύθη ἐκ τρίτου τὴν Κατερίνα βάν Βίξκ καὶ ἐφυγεν ἀπὸ τὴν ἐξοχὴν ζῆτων τύχην καὶ ἀναγνώρισιν εἰς τὸ Ἀμστερδὰμ.

Δὲν εἶχε πλέον τὸ πλοῦσιον ἐργαστήριον τῆς ἀρχῆς τῆς ζωῆς του. Κατῳκεῖ τώρα εἰς τὴν πλέον πτωχὴν συνοικίαν, τὸ Ρόξενγκραχτ, εἰς σκοτεινὸν καὶ ἀραχνοβριθῆς χαμόσπιτο καὶ ὅπου τὸ φῶς διηθεῖτο τρόπον τινὰ διὰ μέσου τῶν λαμπροχρῶμων ρακῶν ποὺ ἀπετέλουν τὴν περιουσίαν του καὶ τῶν ἀραχνῶν ποὺ ἐκρέμαντο ἀπὸ τὴν ὀροφὴν τοῦ ἐργαστηρίου του.

Καὶ ἐν τούτοις ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὴν ἀθλιότητα ἐκεῖνη καὶ τὰ ἐρείπια, ἐβγήκαν ἀριστουργήματα τὰ πρόσωπα τῶν συνδέσεών του, ὅπως τοῦ συνδικατοῦ τῶν ἐρισπωλῶν, ἐζωγραφήθησαν μέσα εἰς πλοῦσια καὶ λαμπροστολίστα δωμάτια τὰ πητες, ἐπιπλά ὠραία καὶ κοσμήματα σπάνια στολίζουν γεννήματα τῆς πλουσίας του φαντασίας, ὑπολείμματα καὶ ἀναμνήσεις τῆς προγενεστερᾶς πλουσίας ζωῆς του.

“Ολος ἐκεῖνος ὁ πλοῦτος καὶ ἡ σπατάλη τῆς νεότητος ἠκολούθησε τὴν ζωὴν του ὡς ἕνα ὄνει-

ρον, καὶ ὅταν ἀπέθανε δὲν ἀφήκεν οὔτε τὰ βξόδα τῆς κηδείας του.

Καὶ ἐν τούτοις ἡ ἀποθάρρυνσις οὐδέποτε τὸν κατέβαλε. Σὰν νὰ εἴη μίαν ζωὴν ἐσωτερικὴν πλοῦτος καὶ μεγαλείων, ἐξηκολούθει νὰ ζωγραφίζῃ τὰ πλοῦσια χρώματα καὶ τὰς μαρμαρυγὰς τοῦ χρυσοῦ καὶ τῶν πολυτίμων λίθων. Μὲ μίαν ἰδιαίτερον φιλαρέσκειαν ἐζωγράφιζε τὰ ἴδια του χαρακτηριστικά, ἀφῆκε πλῆθος αὐτοπροσωπογραφιῶν του, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ὅπου ἦτο πλοῦσιος καὶ εὐτυχὴς νεανίας, μέχρι τοῦ ἀπόρου γήρατος, τοῦ μεγίστου κακοῦ κατὰ τοὺς ἀρχαίους, ἀλλὰ ἀσημάντου ἐπεισοδίου τῆς ζωῆς τοῦ Ρέμπραντ· διότι ἡ αὐτοπεποίθησις ζωγραφίζεται πάντοτε εἰς τὰ ἀδρά καὶ θαρραλέα χαρακτηριστικά του καὶ τὰ λάμποντα ἀπὸ μεγαλοφυΐαν μάτια του.

Εἶνε τῷ ὄντι περιέργον πῶς ὁ Ρέμπραντ, μέσα εἰς τὴν ἀθλιότητα τῆς τρώγλης του, δὲν ἔχασε καθόλου τὴν δημιουργὸν δύναμιν. “Ολα τὰ ἔργα του, σκηνοθετοῦνται εἰς μίαν χλιδὴν πλοῦτος, χρωμάτων, ἐπιπλῶν, κοσμημάτων, φωτὸς πρὸ πάντος. Ἡ ἐλπίς δὲν ἀπέλιπε ποτε τὸν δυστυχὴ ζωγράφον, ἡ τὸ ἐσωτερικὸν φῶς ἦτο πολὺ μέγαλον καὶ τὸν μετέφερε εἰς ἕνα μυθικὸν παλάτι, τὸ παλάτι τῆς φαντασίας.

Ἡ παραγωγικότης του ἦτο ἀφάνταστος· μέχρι τοῦδε τριακόσιαι πενήντα πίνακες του εἶνε γνωστοὶ καὶ ἀκόμη περισσότερα χαλκογραφικὰ ἔργα περιζήτητα καὶ θαυμαζόμενα, ὅσον ἀγνωστα καὶ ἀνεκτίμητα ἦσαν διὰ τὴν ἐξῆς πτωχὴ καὶ ἐγκαταλελειμμένης

ἀπὸ ὅλους ὁ μέγας Ὀλλανδός. Τὰ θέματα τῶν ἔργων του ὅλος διάφορα. Θέματα ἀπὸ τὴν Ἀγίαν Γραφήν καὶ τὴν Εὐαγγέλιον, ἡθογραφίαι, τοπία καὶ πρὸ πάντων προσωπογραφίαι. Εἰς τὰ ἔργα του ὁ ρεαλισμὸς καὶ ὁ ἰδεαλισμὸς εὐρίσκονται εἰς ἀρμονικὸν κράμα. Ἡ ἀλήθεια τῆς φύσεως καὶ ἡ μελέτη εἶνε ὁ δὴγός του, ἀλλὰ ἰδεαλιστὴς συγχρόνως δίδει μίαν ἐξαιρετικὴν ἐκφράσιν εἰς τὸ πρόσωπόν του καὶ διανέμει μὲ μίαν ἄκραν σοφίαν τὸ φῶς καὶ τὴν σκιάν διὰ νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὴν ἰδέαν του. Τὰς ἀρετὰς αὐτὰς ἔχουν ὅλα τὰ ἔργα του καὶ τῶν τριῶν περιόδων, διότι τὸ ὅλον ἔργον του διαρεῖται εἰς τρεῖς χωριστὰς περιόδους. Εἰς τὴν πρώτην περίοδον, τῆς ὁποίας τὸ ὠραιότερον ἔργον εἶναι τὸ μάθημα τῆς ἀνατομίας, εἶνε ὀλίγον ξηρὸς, ἀλλὰ ἀφωσιωμένος εἰς τὴν λεπτομερῆ μελέτην τῆς ἀληθείας. Εἰς τὸ μάθημα τῆς ἀνατομίας τὸ κέντρον τῆς εἰκόνης εἶναι ὁ καθηγητὴς Τοῦλπ, τὸν ὁποῖον ἐξαίρει μὲ ζωηρὸν φωτισμόν, ἐνῶ τὸ πτώμα, ἐξηπλωμένον εἰς τὴν ἀνατομικὴν τράπεζαν συγκεντρώνει τὴν προσοχὴν τῶν μαθητῶν συμμετρικῶς ἀλλὰ καὶ ἀρμονικῶς τοποθετημένον γύρω. “Οσοὺς μεγάλους φαίνεται εἰς τοὺς πίνακές του, τόσους θαυμαστός εἶνε καὶ εἰς τὰς χαλκογραφίας του.

Τὸ φῶς διανέμεται μὲ τὸν αὐτὸν ἀτομικὸν τρόπον· ἕνας φωσφορισμὸς λαμπροκοπεῖ καὶ ἐδῶ εἰς τὸ μελανὸν βάθος· αἱ ἴδιαι θεμελιώδεις ἀρχαὶ τοῦ φωτισμοῦ καὶ ἐδῶ, πλέον καταφανεῖς ἀκόμη, λόγῳ τῆς μονοχρωμίας τῶν. Μία συγκέντρωσις φωτός, ἡ ὁποία ἐλευθέρως ἐκφράζει ὁλαστὰς μορφὰς καὶ ὅλας τὰς γραμμάς. Ὁ Οὐγγὼ μὲ ὀλίγας λέξεις ἐχαρακτήρισε τὸ ἔργον τοῦ Ρέμπραντ. Ἡ παλέττα τοῦ Ρέμπραντ, ἔγραψε, ἦτο πασαλειμμένη μὲ τὰς ἡλιακὰς ἀκτίνες.

Τὸ μέγα εἰς ἀριθμὸν καὶ ἀξίαν ἔργον τοῦ Ρέμπραντ, τὸν παρουσιάζει τὸν μεγαλύτερον ζωγράφον τῆς ὀλλανδικῆς τέχνης, ἰδιαίτερος καὶ ἕνα τῶν μεγαλυτέρων ὅλων τοῦ κόσμου, ἕνα τῶν βαθυτέρων ποιητῶν τῆς ζωγραφικῆς καὶ ἐρμηνευτὴν ἀβρὸν τῶν λεπτοτέρων συγκινήσεων τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς καὶ τὸν λεπτότερον παρατηρητὴν τῆς πάλῃς τοῦ φωτός καὶ τῆς σκιάς.

ΣΤΕΦ. ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

Τὸ μάθημα ἀνατομίας τοῦ Καθηγητοῦ Τοῦλπ

(Πίνακός τῃν Ἀμστερδὰμ)